

SÚČASNÉ TRENDY V HODNOTENÍ

CURRENT TRENDS IN VALUATION

Katarína TINÁKOVÁ

Autor: **Ing. Katarína Tináková, PhD., Ing.-Paed.IGIP**
Pracovisko: **Ústav inžinierskej pedagogiky a humanitných vied, Katedra inžinierskej pedagogiky a psychológie, Materiálovotechnologická fakulta STU**
Adresa: **Paulínska 16, 917 22 Trnava, Slovensko**
Tel.: **+421 918 646 027**
E-mail: **katarina.tinakova@stuba.sk**

Abstract

Zamerali sme sa na moderné metódy skúšania a hodnotenia študentov, ako sú napr.: skúšanie, pri ktorom študenti môžu používať akúkoľvek literatúru a pomôcky, portfólio, autentické učenie a autentické hodnotenie, sebahodnotenie študentov a ich hodnotenie ostatnými študentmi, tzv. vrstovnicke hodnotenie, formatívne hodnotenie a slovné hodnotenie.

Pokúsili sme sa zmapovať súčasný stav používaných metód v hodnotení študentov na Materiálovotechnologickej fakulte STU v Trnave.

In this paper we aimed at the modern methods of examination and valuation of students as for example examination, by which is possible to use whatever references and aids, portfolio, authentic learning and authentic valuation, self-valuation of students and their valuation by other students, so called contemporary valuation, formative valuation and oral valuation.

We tried to survey the current state of used methods in valuation of students at the Faculty of Materials Science and Technology of the Slovak University of Technology in Trnava.

Key words

hodnotenie, portfólio, autentické hodnotenie, sebahodnotenie

valuation, portfolio, authentic valuation, self-valuation

Úvod

Rozvoj schopnosti učiť sa by sa mal stať jedným z hlavných cieľov nášho školstva. Tento cieľ je zdôraznený aj v najdôležitejšom strategickom dokumente vlády SR v oblasti vzdelávania: *Národný program výchovy a vzdelávania v slovenskej republike na najbližších*

15 až 20 rokov (Ministerstvo školstva SR, 2002). Rozvoj schopnosti učiť sa považujú za prioritný cieľ vzdelávania aj všetky hospodársky vyspelé štáty sveta, transformujúce sa do určiacej spoločnosti, združené v organizáciách EÚ.

Historické etapy skúšania a hodnotenia žiakov

Lewy (1996) rozlišuje tri historické etapy skúšania a hodnotenia žiakov:

- **predmodernú etapu**, pre ktorú bolo typické ústne skúšanie študentov;
- **modernú etapu**, ktorá pretrváva najmä v USA dodnes a pre ktorú je typická dominancia skúšania študentov didaktickými testami, obsahujúcimi prevažne objektívne úlohy;
- **postmodernú etapu**, ktorá sa vyznačuje používaním rôznych metód skúšania [1].

Nové metódy v skúšaní a hodnotení žiakov

Okrem tradičných metód skúšania, akými sú ústne skúšky, didaktické testy, hodnotenie rôznych písomných prác (grafické práce, projekty, protokoly z meraní atď.) sa v súčasnosti aplikujú aj ďalšie metódy skúšania a hodnotenia študentov, najmä:

Jedným zo súčasných trendov v oblasti hodnotenia študentov je zavedenie tzv. **portfólia**, do ktorého si učiteľ dlhodobu, systematicky ukladá práce študentov (priebežné i výstupné didaktické testy, protokoly z meraní, výkresy, projekty, referáty, slohové práce, záznamy učiteľa z pozorovania študenta, výsledky rozhovorov s študentom, sebahodnotiace háčky študenta, odkazy a poznámky rodičov študenta a pod.). Učiteľ má takto možnosť sledovať smer, podstatu a mieru zmien v učení sa študenta. Portfólio má umožniť aj študentovi samotnému, jeho rodičom a ostatným zúčastneným o študentovo učenie čo najkomplexnejší pohľad na to, ako sa študent učí, ako uvažuje, ako vytvára technické, či iné artefakty, ako jedná s inými ľuďmi apod., t.j. na najrôznejšie zložky osobnosti študenta, na jeho rozmanité záujmy, nadanie atd. *Portfólio umožňuje uplatniť sa študentom s rôznymi učebnými štýlmi.*

Študent pri vyhodnotení portfólia v následnom rozhovore zodpovie na otázky skúšobnej komisie vzťahujúce sa najmä na vysvetlenie jednotlivých položiek portfólia, obhajobu ich správnosti a pod.

Rozšírené je **skúšanie, pri ktorom študenti môžu používať akúkoľvek literatúru a pomôcky (anglicky open-book exam)**. Takéto skúšanie je zamerané najmä na vyššie poznávacie procesy, akými sú analytické, kritické a tvorivé myslenie, na schopnosť riešiť problémy, schopnosť získavať a využívať informácie a pod.

Veľmi aktuálne je v súčasnosti **autentické učenie a autentické hodnotenie študentov**. Vyučovací proces učiteľ organizuje tak, aby sa vyučovací proces čo najviac priblížil reálnemu svetu, životu, aby učivo študenti zmysluplne aplikovali, napr. aby vytvorili niečo, čo prináša úžitok aj im samým, ich rodičom, kamarátom, či iným blízkym alebo komunite. Pri autentickom hodnotení sa nehodnotí umelá školská úloha, napr. riešenie úloh didaktického testu, ale výkon študenta, ktorý má zmysel aj mimo výučby, mimo školu. Napr.: Nestačí ak študent popíše všeobecné javy elektromagnetického poľa, ale dokáže navrhnuť funkčný zvonček pri vstupných dverách. Pri autentickom hodnotení nepostačuje, aby študenti iba reprodukovali učivo, ale naopak musia vyhľadávať informácie, interpretovať ich, analyzovať, produkovať, tvoriť, skúmať, riešiť problémy súvisiace s učivom.

Zapájanie študentov ako partnerov do procesu hodnotenia. Napríklad didaktické testy si môžu študenti opravovať i hodnotiť sami podľa vopred určených kritérií, na tvorbe ktorých sa môžu podieľať spolu s učiteľom. Takýto postup má aj výchovný vplyv, formujú sa také charakterové vlastnosti študentov ako čestnosť, spravodlivosť, náročnosť. Vhodné je tiež realizovať z času na čas besedu so študentmi zameranú na skúšanie, hodnotenie a klasifikáciu. Jedným zo súčasných trendov je aj **sebahodnotenie študentov a ich hodnotenie ostatnými študentmi**, tzv. **vrstovnícke hodnotenie**. Oba tieto hodnotenia sa zohľadňujú pri výslednom hodnotení. Napríklad študent zhodnotí svoju odpoveď (esej, ústnu odpoveď, referát a pod.) najprv sám, potom ho ohodnotia spolužiaci a až nakoniec učiteľ, ktorý porovná a zhodnotí sebahodnotenie študenta, jeho hodnotenie spolužiakmi i hodnotenie svoje. Študenti sa takto učia hodnotiť seba samého; hodnotiť iných ľudí, objekty, procesy a javy okolitého sveta; prijímať a reflektovať hodnotenia svojej osoby od druhých.

V podstatne väčšej miere sa odporúča používať **formatívne hodnotenie študentov**. Cieľom formatívneho hodnotenia je spätná väzba, získavanie informácií, ako sa študenti učia, odhalenie, diagnostikovanie nedostatkov, chýb, ťažkostí a ich príčin v procese učenia sa za účelom ich odstránenia a zefektívnenia učebnej činnosti študenta. Učiteľovi spätná väzba pomáha vybrať optimálne vyučovacie postupy. Formatívne hodnotenie nebýva spojené s klasifikáciou študentov. Formatívne hodnotenie sa často stotožňuje s priebežným skúšaním a hodnotením študentov, čo je omyl, pretože pri priebežnom skúšaní sa klasifikuje osvojenie si učiva jednej alebo niekoľkých vyučovacích hodín, nezisťujú sa príčiny nedostatkov, študent nebýva informovaný o týchto nedostatkoch, ani o spôsoboch, ako ich odstrániť a zefektívniť proces učenia sa.

Rozširuje sa **slovné hodnotenie študentov**, ktoré dopĺňa klasifikáciu študentov alebo ju aj nahrádza. Známkou je veľmi obtiažne hodnotiť postoje, záujmy, hodnotový systém študentov, ich nadanie, schopnosti, kľúčové kompetencie. Najväčšou nevýhodou slovného hodnotenia je, že slová môžu byť viacznačné. Slovné hodnotenie je prácnejšie ako hodnotenie číslom, učiteľ musí vymýšľať slovné hodnotenie pre každého študenta, a navyše dávať pozor na to, aby sa neopakovali. Preto je tendencia spájať klasifikáciu - hodnotenie číslom so slovným hodnotením. Slovné hodnotenie, tzv. **profil študenta** by mal obsahovať najmä:

- záujmy študenta, špeciálne schopnosti, nadanie,
- kvalita dosiahnutých výsledkov,
- morálne a charakterové vlastnosti, usilovnosť a svedomitosť,
- aktivita a samostatnosť,
- chápanie duchovných hodnôt,
- úroveň kľúčových kompetencií študenta (ako sa vie samostatne a racionálne učiť, aký je jeho vzťah k učeniu, schopnosť riešiť primerané problémové úlohy, úroveň kritického i tvo-rivého myslenia, komunikatívne schopnosti, personálne a interpersonálne kompetencie, napr. ochota pomáhať iným, úcta, zdvorilosť),
- úroveň vedomostí a zručností študenta,
- správanie, rešpektovanie školských a spoločenských požiadaviek,
- estetické prejavy a estetické cítenie,
- ochrana materiálnych hodnôt.

Slovné hodnotenie by sa malo začať zhodnotením kladov a úspešnosti študenta, potom by mala nasledovať zmienka o nedostatkoch študenta, o možnostiach ich nápravy, zlepšenia a o rezervách študenta [1].

V príprave na povolanie je tendencia skúšanie a hodnotenie orientovať na **osvojenie si príslušných profesijných i kľúčových kompetencií a na dosahovanie príslušných štandardov**. Hodnotenie býva často externé.

Nielen učitelia hodnotia študentov, ale aj opačne, študenti prostredníctvom anonymných dotazníkov **hodnotia kvalitu práce učiteľov**.

Humanizácia hodnotenia žiakov spočíva najmä v orientácii na pokrok v rozvoji žiaka, v zisťovaní a hodnotení zmien v jeho postojoch, schopnostiach, zručnostiach i vedomostiach oproti predchádzajúcemu stavu, v porovnávaní žiaka so sebou samým v čase. Ide teda o individualizáciu hodnotenia žiakov. Porovnávanie výkonu žiaka s normou je až druhoradé a realizuje sa prostredníctvom testov overujúcich dosiahnutie požadovaných vzdelávacích štandardov. Cieľom humanisticky orientovaného hodnotenia žiaka je rozvinutie schopnosti sebahodnotenia [2].

Niektoré výsledky prieskumu na MTF STU

Naším cieľom bolo zmapovať používanie nových metód na preverovanie študentov na Materiálovotechnologickej fakulte v Trnave.

Prieskum sme realizovali prostredníctvom anonymného anketného lístka, ktorý bol distribuovaný študentom druhého ročníka vybraných odborov bakalárskeho stupňa v decembri 2006. Zúčastnilo sa ho 78 respondentov – študentov.

Respondenti v ankete uviedli, že im:

- vyhovuje súčasný spôsob preverovania vedomostí, túto možnosť uviedlo až 68% študentov,
- nevyhovuje súčasný spôsob preverovania vedomostí, túto možnosť uviedlo 12% študentov,
- na niektorých predmetoch vyhovuje, na iných nevyhovuje súčasný spôsob preverovania vedomostí, túto možnosť uviedlo 20% študentov.

Respondenti ďalej v ankete uviedli, že:

- 57% študentov sa stretlo s preverovaním prostredníctvom portfólia,
- 29% študentov sa stretlo s preverovaním prostredníctvom bodovania samostatných prác a prenosu bodov ku skúške,
- 14% študentov sa stretlo s preverovaním prostredníctvom autentického skúšania praktických vedomostí,
- 0% - ostatné ponúknuté netradičné spôsoby preverovania.

Záver

Podľa výsledkov získaných z ankety, by sme odporučili nasledovné:

- Zaviesť spôsob kombinovanej skúšky na všetky predmety, aby sa študenti mali možnosť prejavovať v tej časti, ktorá im viac vyhovuje.
- Na technických a technologických predmetoch sa pokúsiť zaviesť metódu hodnotenia prostredníctvom portfólia, ktorá nepriamo núti študentov k väčšej aktivite počas celého semestra, čo študentom umožní nenútenou formou kvalitne sa pripraviť na skúšku, ako aj získať potrebné kompetencie pre prax.

- Pokúsiť sa zaviesť metódu hodnotenia prostredníctvom bodovania priebežných prác, testov, referátov, projektov a následne získané body zohľadniť pri skúške z daného predmetu.
- Individuálne podľa povahy predmetu zvážiť autentické skúšanie, resp. iné z netradičných spôsobov preverovania.

Acknowledgements

This article is published under the science project VEGA 1/2531/05 - Dominant Determinants of Engineering Pedagogic and its tasks after the entrance of the Slovak Republic into the European Union.

Zoznam bibliografických odkazov:

- [1] TINÁKOVÁ, K., TUREK, I. *Skúšanie a hodnotenie žiakov*. [online] *Examination and Valuation of Students*. Bratislava: KIPP MtF STU, 2004. 79 s. Dostupné na CD. ISBN 80-227-2068-2
- [2] HRMO Roman, KUNDRÁTOVÁ Mariana, TINÁKOVÁ Katarína, VAŠKOVÁ Ľubica. *Didaktika technických predmetov*. Bratislava: STU, 2005. 137 s. ISBN 80-227-2191-3